

Rozdílné kultury a národnostní mentalita

Vícekrát jsem si povšiml, že na vašem pracovním stole ležela kniha Střet civilizací od amerického politologa Samuela Huntingtona. Domníváte se, podobně jako autor tohoto bestselleru z poloviny devadesátých let, že světu hrozí střet mezi různými kulturami?

Nemyslím si, že nám takový střet hrozí v nejbližších, dejme tomu, padesáti letech. Nicméně jisté hrozby se zejména na evropském kontinentu objevují. V některých státech západní Evropy již musí tamní vlády čelit různými nařízeními či zákazy určitým negativním jevům spojeným s velkým přílivem muslimů. Někde již pochopili, že jestli jim budeme stále ustupovat a budeme říkat ano, tak muslimská děvčata budou chodit v šátku, některé ženy pak dokonce v burce s úplně zakrytou tváří. A od toho je již hodně blízko k tomu, povolit polygamii a potom třeba souhlasit se zákazem pro muslimské ženy chodit do zaměstnání.

Myslím si, že ani manželky pravověrných muslimů žijících u nás nechodí nikam do zaměstnání.

Máte pravdu, ony pravděpodobně ani tak nechodí nikam do práce, ale to je jen krůček k tomu, aby oficiálně nesměly pracovat nebo aby se mladé dívky nemohly vzdělávat. Když takto budeme postupovat a říkat ano, pro tyto lidi je v našich podmínkách jakási výjimka z našich zákonů, dospějeme do stádia, kdy začneme potlačovat také základy naší civilizace a naší svobody. Věřím, že značná část, či možná dokonce většina žen v Íránu by nechtěla žít podobným způsobem, jak se žije zde v Evropě – a tomu docela rozumím. Ale jestliže my dovolíme v Evropě muslimům, aby mohli mít čtyři manželky a aby muži přikazovali svým partnerkám, že nesmí chodit ven z domu bez mužského doprovodu, tak

to za nějakou dobu negativně dopadne na naše ženy, na naši civilizaci. Myslím si, že přistěhovalectví ano, svoboda náboženství rovněž ano, ale zákony a naše základní civilizační návyky si musíme bezpodmínečně podržet.

Domnívám se, že v Holandsku, ve Francii a v některých dalších zemích to došlo tak daleko, že tam již nejsou schopni zastavit jistou expanzi islámu. Vy jste zmínil Írán. Během demonstrací proti údajně zmanipulovaným výsledkům prezidentských voleb dávala značná část protestujících žen najevo, jak by se rády zbavily šátků, nechávaly je téměř spadnout z hlavy.

S žádnou muslimskou ženou jsem nikdy nemluvil. Ještě v Ostravě mě ale před lety učil angličtinu Íránec, který nuceně opustil svou vlast v roce 1978, protože patřil k vyznavačům víry baha'í. Říkal, že po Chomejního islámské revoluci musel s rodinou odejít ze země. Rezá Šáh Pahlaví, který se pokoušel asi dost razantně přiblížit Írán západnímu světu, byl svržen. Jeho pád nebyl podle toho íránského lektora ani tak problémem hlavního města Teheránu nebo dalších větších měst, ale zejména venkova. Údajně to byla především záležitost venkovských žen, které prostě nechtěly žít nově, nepřály si, aby mladé dívky nosily sukně, nebo dokonce minisukně, nechtěly, aby chodily v tričku. Starší ženy mají tradičně v íránské společnosti velké slovo a prý šířily obrovskou nespokojenost s režimem Rezy Šáha Pahlavího. A proto, když se po jeho svržení vrátil Ajatolláh Chomejní z exilu, měl okamžitě obrovskou podporu většiny venkovského obyvatelstva. A podle toho lektora angličtiny bylo jeho epicentrum právě zejména ve starších ženách, což mne skutečně překvapilo. Podle něj se mylně v Evropě domníváme, že ženy nemají v muslimském světě žádná práva, a to není vůbec pravda.

V Súdánu byla nedávno souzena pracovnice OSN za to, že si dovolila chodit na veřejnosti v dlouhých kalhotách. V řadě muslimských států

nesmí ženy řídit automobil, nemají přístup k vyššímu vzdělání. Jaká mají tedy práva?

Zmíněný bahaistický exulant zdůrazňoval absolutně odlišný způsob života íránské společnosti, zejména venkovské. Nejde o to, zda žijí lépe, nebo hůře. Oni žijí prostě jinak a jsou na to zvyklí. To, že ženská v muslimském světě nemá žádné slovo, není pravda. Říkal, že starší ženy, matky, mají v rodinách velké slovo. A ty mladé ženy... no dobře. Bohatý chlap má čtyři manželky. Těm ženám to asi biologicky nevadí. A když jedna dostane dárek, musí ho dostat všechny. Jsou tam jasně definována práva. Ženy mají jakousi jistotu v muslimském světě a zapuzená manželka má vždy kam odejít. Pro něj to taky není jednoduché, protože jí musí vrátit věno. Když se zapuzená žena nemůže již z nějakých důvodů vrátit k otci nebo bratrovi, což je výjimka, tak tam existují zařízení pro osamělé ženy.

Ve vyspělých zemích Evropy či Ameriky existují ale také azylové domy pro matky s dětmi.

Zapuzená žena se tam prostě nedostane do takové situace, jaká může nastat třeba zde v Evropě, když si vezme opilce a on ji pak klidně vyhodí i s malými dětmi někam na ulici. To se v jejich společnosti prostě nemůže stát. Ten íránský bahaista neříkal, jestli je to lepší, nebo horší. Popisoval prostě, že je to jiné, podstatně odlišné. A muslimské ženy jsou na tento systém po generace zvyklé a nechtějí ho příliš měnit, protože mají strach z neznáma. To je ten největší atavistický strach, který máme všichni. A když to chtěl Rezá Šáh Pahlaví násilně během poměrně krátké doby měnit, dopadlo to tak, jak všichni dobře víme. Írán patří již desítky let k nejkonzervativnějším islámským státům na světě.

Jak se váš bahaistický lektor z Íránu vyslovoval obecně o muslimech?

Opakuji, že je to pouze moje přenesená zkušenost od exulanta z Íránu, který je navíc jiného náboženského vyznání, než jaké má většina íránské

společnosti. On tvrdil, že muslimové jsou skutečně většinou agresivní. Také se však často zmiňoval o Kurdech, kterých žije v Íránu několik milionů. Vyjadřoval se přitom o nich jako o velmi mírných a hodných lidech bez agresivity, což mi příliš nekoresponduje s různými kurdskými ozbrojenými uskupeními, která provádějí teroristické akce například v Turecku.

Když jsem v roce 2008 navštívil na osm dní Izrael, tak jsem v Haifě krátce zavítal do světového centra bahaistů. Každý večer jsem zase opakovaně v různých izraelských městech slyšel, jak muezzin svolává muslimy k modlitbě. Izrael je přitom prezentován dost často jako netolerantní stát. Co si o tom myslíte?

V Izraeli jsem zatím bohužel nebyl, a nemám tedy v tomto směru osobní zkušenost. Vím ale dobře, že Izrael vznikl ve čtyřicátých letech způsobem, který velmi vážně poškodil nebo narušil celým generacím soužití Arabů a Židů. To je jednoznačně neoddiskutovatelné. Jestli je Izrael v současné době agresivním státem, nebo se jedná jen o nutnou sebeobranu, nedokážu přesně posoudit.

Jak jsem se mohl osobně na vlastní oči přesvědčit, ale jak mi také potvrdila řada jiných návštěvníků Blízkého východu, je Izrael v podstatě jediným demokratickým státem v celé této neklidné oblasti...

Demokratickým asi ano, ale pouze v našem slova smyslu a v našem vidění světa, protože demokracie v té podobě, jak ji šíří Velká Británie nebo Spojené státy americké, představuje jakoby šíření demokracie našeho typu civilizace. Náš způsob demokracie byl po druhé světové válce aplikován také například v Japonsku, kde je přitom naprosto neživotaschopný. Podobně je tomu i v Jižní Koreji.

Tradice asijského způsobu života, hierarchie hodnot, se výrazně odlišují od těch našich. Nicméně ctění demokratických pravidel hry

v Japonsku nebo i v Jižní Koreji výrazně přispělo ke kultivaci života v těchto státech i k jejich ekonomickému růstu.

S tím lze souhlasit jen částečně. V každém případě svobody u nich mají jinou dimenzi než u nás. A zrovna tak, když implementujete židovský stát, který má podobnou civilizaci, jako máme my, do arabského světa. My v Evropě nebo v Americe se na to díváme tak, že Izrael je jediný demokratický stát v celé oblasti. Naopak Arabové vnímají Izrael jako jediný cizorodý prvek, jako jediný necivilizovaný stát z jejich pohledu v oblasti Blízkého východu. Je to prostě jen úhel pohledu.

Přesto jsem pevně přesvědčen, že naše civilizace je i se svými velkými problémy a nedostatky ta nejlepší na světě.

S určitými výhradami se v této záležitosti pravděpodobně konečně jednou shodneme. Myslím si to totiž taky. Nicméně na tomto našem společném přesvědčení nic nezmění fakt, že například Arabové, ale zdaleka nejen oni, si o své civilizaci myslí přinejmenším totéž. Jsou prostě přesvědčeni, že právě jejich způsob života je tím nejlepším.

První den náměstkem ministra

Náměstkem ministra průmyslu a obchodu jsem se stal náhle. Pan ministr Jiří Rusnok hledal někoho, kdo by byl schopen, a hlavně ochoten zpracovat státní energetickou koncepci České republiky. Námluvy byly krátké, a tak jsem se v polovině února 2003 ocitl v náměstkově kanceláři. Předání funkce bylo krátké a přátelské. Můj předchůdce, kterým byl velmi zkušený a uznávaný úředník František Kubelka, odcházel do důchodu a necítil vůči mně žádnou zášť. Jeho jednáním jsem byl velmi příjemně překvapen.

Co pro mne, čerstvého náměstka, bylo skutečně velkým překvapením, byla naprosto dokonalá organizace ministerstva. Bylo pondělí půl osmé a já jsem měl na dveřích své kanceláře cedulku se jménem. Kancelář byla perfektně uklizená a na stole ležely mé nové vizitky ve dvou jazycích. Na takový servis jsem skutečně nebyl z „privátu“ zvyklý. Řekl jsem si, že ta státní správa má opravdu něco do sebe, pokud funguje vše takto dokonale. Až mnohem později jsem pochopil, že tato dokonalost nebyla atributem státní správy, ale byla vlastností systému vybudovaného Václavem Petříčkem, dlouholetým prvním náměstkem ministra průmyslu a obchodu. Tohoto skvělého úředníka, jenž přežil mnoho ministrů – od Vladimíra Dlouhého až po Miroslava Grégra a Milana Urbana. „Odejít“ byl až po nástupu ministra Římana. A tím zanikla jedna legenda o dokonalém úředníkovi a dokonale řízeném úřadu.

Nástup do funkce náměstka ministra průmyslu a obchodu pro mne byl skutečně velmi příjemným překvapením. Přátelské a obětavé dámy na sekretariátu, náměstci, kteří se mnou první den povečeřeli a dokonale mne přijali mezi sebe, úžasně fungující úřad a podřízení ředitel odborů, kteří byli bez výjimky přátelští, pracovití a dokonale oddaní své práci. Práce na Ministerstvu průmyslu a obchodu zkrátka patřila mezi světlé okamžiky mého života.

Z deníku Martina P.
